

คู่มือการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
กรณีโครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้าง
ระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน

คำนำ

จากการที่ประเทศไทยประสบสภาวะวิกฤติอุทกภัยมาอย่างต่อเนื่องและนับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ลืบเนื่องจาก ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้เกิดเหตุ อุทกภัยครั้งรุนแรงในประวัติศาสตร์ มีพื้นที่ประสบภัยหลายพื้นที่ ตั้งแต่พื้นที่ภาคเหนือจนถึงพื้นที่ภาคกลาง จากข้อมูลทางสถิติพบว่า มีประชาชนจำนวน ๑๖,๒๒๔,๓๐๒ คน ได้รับผลกระทบมีผู้เสียชีวิตจำนวน ๑,๐๒๖ คน บ้านเรือนได้รับความเสียหายจำนวน ๕,๒๔๗,๑๒๕ หลังคาเรือน และพื้นที่เกษตรกรรมได้รับความเสียหายประมาณ ๒๒.๒๐ ล้านไร่ รวมมูลค่าความเสียหายกว่า ๑.๔๔ ล้านล้านบาท (ธนาคารโลกประเมิน) นอกจากนั้นจากสภาวะทางธรรมชาติ สภาพอากาศและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงและความถี่ของการเกิดเหตุการณ์อุทกภัยเช่นนี้ มีสูงมากขึ้น

รัฐบาลในฐานะผู้บริหารประเทศมีความตระหนักและตั้งใจที่จะแก้ปัญหาเพื่อป้องกันความเสียหาย ที่อาจเกิดจากอุทกภัยในอนาคต เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการพัฒนาในด้านการส่งออก การลงทุน และเพื่อให้ประเทศมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และสร้างความเชื่อมั่น ในการประกอบอาชีพของประชาชนและผู้ลงทุนรัฐบาลจึงได้จัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งจัดทำ “โครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไข ปัญหาอุทกภัยของประเทศไทย”

คณะรัฐมนตรีในคราวการประชุมเมื่อ วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๖ วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๖ และ วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๖ จึงมีมติเห็นชอบให้มีกระบวนการในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่อาจได้รับผลกระทบ รวมทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยมีสถาบันการศึกษา ผู้แทนภาคเอกชน เครือข่าย ภาคประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมด้วย

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามกฎหมายระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟัง ความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. ๒๕๔๘ และมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) จึงได้มีคำสั่ง กบอ. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการจัดทำกรรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (อรป.) และกำหนด ให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ทั่วประเทศอย่างกว้างขวาง และทั่วถึงตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และ ๑๗ ลุ่มน้ำ เพื่อมุ่งให้ประชาชนมีความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับ โครงการของรัฐและรวบรวมความคิดเห็นความเดือดร้อนหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่ประชาชน จากการดำเนินการโครงการ เพื่อจะได้นำไปใช้ข้อมูลประกอบการพิจารณาตัดสินใจและปรับปรุงการดำเนินการ โครงการให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

คณะอนุกรรมการจัดทำกรรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (อรป.)

คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.)

ตุลาคม ๒๕๕๖

คู่มือการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

กรณีโครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน

ทรัพยากรน้ำเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ สัตว์ และการรักษาระบบนิเวศ แต่อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาประเทศไทยมักประสบปัญหาเกี่ยวกับภาวะภัยแล้งและอุทกภัยอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในปี ๒๕๕๔ จากภาวะวิกฤติจากอุทกภัยได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของระบบเศรษฐกิจประเทศไทย ความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิต ภาคบริการ และสร้างความเดือดร้อนประชาชนจำนวน ๑๖,๒๒๔,๓๐๒ คน ได้รับผลกระทบ เสียชีวิต ๑,๐๒๖ คน บ้านเรือนเสียหาย ๕,๒๔๗,๑๒๕ หลังคาเรือน พื้นที่เกษตรกรรมเสียหายประมาณ ๑๑.๒๐ ล้านไร่ มูลค่าความเสียหายสูงถึง ๑.๔๔ ล้านล้านบาท (ธนาคารโลกประเมิน) ความเสียหายจากอุทกภัยในปี ๒๕๕๔ ที่เกิดขึ้นเป็นบริเวณกว้างในพื้นที่หลายจังหวัดของประเทศไทย ก่อให้เกิดความสูญเสียด้านชีวิตและทรัพย์สิน ดังนั้นการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ และคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างยั่งยืน

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ภาครัฐตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยได้น้อมนำหลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนตามกระแสพระราชดำริ ๗ ประการ ได้แก่ ๑) การสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา ๒) ความสัมพันธ์ระหว่างป่า ดิน และน้ำ ๓) ภูมิสังคม ๔) การรักษาความมั่นคงทางน้ำ ๕) น้ำต้องมีที่อยู่ ๖) การระบายน้ำและการเก็บกักน้ำต้องสอดคล้องกัน และ ๗) การพัฒนาบนพื้นฐานเดิมที่มีอยู่มาเป็นหลักสำคัญในการกำหนดแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำกรณีโครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหามลพิษของประเทศไทย ซึ่งเป็นการวางระบบการบริหารจัดการป้องกันบรรเทาและลดผลกระทบจากภัยแล้งและอุทกภัยที่จะเกิดกับประชาชน สังคมและเศรษฐกิจรวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน เกษตรกร นักธุรกิจ และนักลงทุน ตลอดจนสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศอย่างยั่งยืน

แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

แนวคิดในการบริหารจัดการน้ำทั้งประเทศจำเป็นต้องดำเนินการในระดับลุ่มน้ำและครอบคลุมทุกลุ่มน้ำในประเทศ ตั้งแต่พื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนและมีการจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และแผนเร่งด่วน เพื่อรองรับปัญหาอุทกภัยที่อาจเกิดขึ้นโดยมีแนวคิดในการบริหารจัดการ เพื่อแก้ไขอุทกภัยในแต่ละระดับให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและพื้นที่ดังนี้

พื้นที่ต้นน้ำ ให้ความสำคัญกับการชะลอน้ำด้วยการเก็บกักน้ำในช่วงน้ำหลากด้วยการสร้างฝายชะลอน้ำ เขื่อนเก็บกักน้ำรวมทั้งการปลูกหญ้าแฝก เพื่อดูดซับน้ำและชะลอความเร็วของน้ำไม่ให้ไหลบ่าอย่างรุนแรงเข้าสู่พื้นที่ตอนล่าง รวมทั้งยังช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ป่าต้นน้ำ และเป็นการป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดินตลอดจนช่วยป้องกันดินถล่ม

พื้นที่กลางน้ำ ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำ เพื่อป้องกันความเสียหายจากอุทกภัยที่เกิดขึ้นน้อยที่สุด ด้วยการประยุกต์ใช้แนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ในการบริหารจัดการร่วมกับการบริหารจัดการประตุนิคมชลประทาน เพื่อเปิด-ปิดและระบายน้ำตลอดแนวพื้นที่กลางน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และจัดทำแนวคลองกั้นน้ำในบริเวณพื้นที่สำคัญเขตชุมชนและเขตเศรษฐกิจ อาทิ โรงพยาบาลโบราณสถานและพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ

พื้นที่ปลายน้ำ ให้ความสำคัญกับการเร่งระบายน้ำและการผลักดันน้ำ โดยการเร่งแก้ไขอุปสรรคในการระบายน้ำ ได้แก่ ถนนสิ่งก่อสร้างในลำน้ำที่ขวางการระบายน้ำรวมถึงการกำจัดวัชพืชน้ำและผักตบชวา เป็นต้น ร่วมกับการดำเนินการติดตั้งอุปกรณ์และเครื่องผลักดันน้ำออกสู่ทะเล

สาระสำคัญของแผนแม่บท

การดำเนินงานแก้ไขและบรรเทาความเสียหายอันเนื่องมาจากปัญหาอุทกภัยที่จะดำเนินการประกอบด้วย ๘ แผนงาน ได้แก่

๑. **แผนงานฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศ** เป็นแผนที่เน้นการฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญในการดูดซับและชะลอน้ำ โดยปัจจุบันมีสภาพเสื่อมโทรม ก่อให้เกิดความไม่สมดุลในระบบนิเวศ ขณะเดียวกันให้มีการพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำเพิ่มเติมตามศักยภาพของพื้นที่ และแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม

การนำแผนงานฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศมาปฏิบัติ สามารถทำได้โดยใช้แนวทาง ดังต่อไปนี้

- ๑) ฟื้นฟูอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม
- ๒) จัดทำโครงการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยใช้หญ้าแฝกและฝายชะลอน้ำ เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายดิน
- ๓) ส่งเสริมให้มีการปลูกป่าชุมชน เพื่อรักษาสมดุลในพื้นที่กลางน้ำ
- ๔) อนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน เพื่อป้องกันการกัดเซาะตามชายฝั่งและรักษาระบบนิเวศ
- ๕) ปรับปรุงการใช้น้ำ และการใช้ประโยชน์ที่ดิน
- ๖) การก่อสร้างแหล่งเก็บกักน้ำ เพื่อการบริหารจัดการน้ำทั้งอุทกภัยและภัยแล้ง
- ๗) ยกร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติป่าชุมชน เป็นต้น มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด เช่น พระราชบัญญัติป่าไม้และเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน

๒. แผนงานบริหารจัดการเขื่อนเก็บกักน้ำหลักและจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำของประเทศประจำปี เป็นแผน ที่เน้นการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการน้ำของประเทศและเขื่อนสำคัญให้มีประสิทธิภาพ และเพิ่มขีดความสามารถ ในการป้องกันและบรรเทาปัญหาอุทกภัยที่จะเกิดขึ้นในแต่ละปี

การนำแผนงานบริหารจัดการเขื่อนเก็บกักน้ำหลักและจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำของประเทศมาปฏิบัติ สามารถทำได้โดยใช้แนวทางดังต่อไปนี้

๑) พัฒนาแผนการบริหารน้ำในเขื่อนสำคัญเช่น เขื่อนภูมิพล สิริกิติ์ ป่าสักชลสิทธิ์ เจ้าพระยา เป็นต้น โดยการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการน้ำในเขื่อนที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์น้ำในแต่ละปี เพื่อให้เกิด การใช้ที่เพียงพอในภาคการเกษตร การบริโภค อุตสาหกรรม รวมทั้งการป้องกันน้ำท่วม การรักษา ระบบนิเวศทางน้ำ

๒) จัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจบริหารจัดการน้ำ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการเตรียมความพร้อมในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

๓) นำเสนอข้อมูลน้ำ และข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องสู่ประชาชนให้รับรู้อย่างต่อเนื่องและทั่วถึง เพื่อการเตรียมการ ป้องกันบรรเทาปัญหาอุทกภัยได้อย่างทันสถานการณ์

๓. แผนงานฟื้นฟูและปรับปรุงประสิทธิภาพสิ่งก่อสร้างเดิมหรือตามแผนที่วางไว้ เป็นแผนที่เน้นการป้องกัน และบรรเทาปัญหาอุทกภัย โดยการซ่อมแซมปรับปรุงเตรียมความพร้อมสิ่งก่อสร้างและอุปกรณ์ที่มีอยู่ให้สามารถใช้งานได้ เช่น คันป้องกันน้ำท่วม ระบบระบายน้ำต่าง ๆ ได้แก่ ท่อ คลอง ประตูระบายน้ำ และสถานีสูบน้ำ

การนำแผนงานฟื้นฟูและปรับปรุงประสิทธิภาพสิ่งก่อสร้างเดิมหรือตามแผนที่วางไว้มาปฏิบัติ สามารถทำได้โดยใช้ ๔ แผนงานย่อย ดังต่อไปนี้

๑) แผนงานย่อยด้านการเพิ่มประสิทธิภาพคันกันน้ำ อาคารบังคับน้ำ และระบบระบายน้ำ

- ปรับปรุงคันกันน้ำโดยการซ่อมแซมปรับปรุงเสริมสร้างความแข็งแรงและความสูงของคันกันน้ำเดิม และปรับปรุงให้เป็นคันถาวรในพื้นที่ที่มีความสำคัญ หรือความเสี่ยงสูง

- ก่อสร้างและปรับปรุงประตูระบายน้ำในจุดต่างๆ โดยการซ่อมแซมปรับปรุงขยายประตูระบายน้ำให้มี ขนาดเหมาะสม มีความมั่นคงแข็งแรง รวมทั้งก่อสร้างประตูระบายน้ำใหม่ในจุดที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการน้ำ แต่ยังไม่ีอาคารบังคับน้ำ

- ปรับปรุงระบบระบายน้ำโดยการซ่อมแซมปรับปรุงต่อขยายระบบระบายน้ำเดิม เช่น ท่อรางระบายน้ำ และระบบสูบน้ำให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

๒) แผนงานย่อยด้านการปรับปรุงทางระบายน้ำชุดคลอง ขจัดสิ่งกีดขวางในคูคลอง และทางระบายน้ำ

- ฟื้นฟูและพัฒนาแม่น้ำคูคลองพื้นที่แก้มลิงธรรมชาติ เช่น บึงสาธารณะต่าง ๆ โดยการปรับเปลี่ยน วิธีชุดลอกแม่น้ำ คู คลอง จากเดิมที่ชุดลอกให้ลึกและกว้าง เป็นการชุดลอกแม่น้ำคูคลองเป็น ๒ ระดับ ให้มีร่องน้ำเล็ก ในลำน้ำใหญ่ ตลอดจนมีการชุดลอกสันดอนปากแม่น้ำสำคัญ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำบางปะกง ฯลฯ เพื่อสนับสนุนการระบายน้ำให้รวดเร็วยิ่งขึ้น

- ขจัดสิ่งกีดขวางในคูคลองและทางระบายน้ำทั้งพืชและสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการไหล ของน้ำ

๓) แผนงานย่อยด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในการระบายน้ำและบริหารจัดการน้ำหลากในพื้นที่เฉพาะที่มีระบบบริหารจัดการน้ำเดิมอยู่แล้ว

- พื้นที่น้ำท่วมถึงบริเวณตอนเหนือของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดำเนินการปรับปรุงซ่อมแซมบำรุงรักษาคันป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่เกษตรกรรมและชุมชนริมแม่น้ำที่มีอยู่เดิม รวมทั้งเตรียมความพร้อมประตูระบายน้ำเครื่องสูบน้ำและคลองระบายน้ำสายหลักในพื้นที่เกษตรกรรม พร้อมทั้งดำเนินการปรับปรุงขุดลอกทางน้ำธรรมชาติ

- พื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา จะเน้นการฟื้นฟูปรับปรุงขยายคลองลัดและคลองแนวตั้งโดยฟื้นฟูคลองลัดหลวง คลองลัดจิวราย คลองลัดทรงคนอง เพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำของคลองแนวตั้ง เช่น คลองกราน รวมทั้งพื้นที่กระเพาะหมูที่สมุทรสาคร เป็นต้น และขยายพื้นที่ระบายน้ำจากแม่น้ำท่าจีนไปถึงคลองดำเนินสะดวก คลองตาช้ำ และคลองสุนัขหอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบระบายน้ำพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา

- ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ การเพิ่มศักยภาพการระบายน้ำของคลองชัยนาท-ป่าสัก และคลองระพีพัฒน์ด้วยการปรับปรุงเสริมคันป้องกันริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งซ้ายที่มีอยู่เดิมไปตามแม่น้ำเจ้าพระยาแม่น้ำป่าสัก ถึงเขื่อนพระราม ๖ เป็นต้น

- พื้นที่กรุงเทพมหานครและชานเมืองของกรุงเทพมหานคร จะเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันน้ำท่วม โดยการขยายแนวคันกันน้ำในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลปรับการบริหารจัดการ ทั้งในและนอกคันกันน้ำ เพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ เพิ่มความสามารถระบบสูบน้ำของกรุงเทพมหานคร และปรับทิศทางระบบการสูบน้ำให้เชื่อมโยงระหว่างคลองต่าง ๆ เพื่อให้สามารถระบายลงสู่ทะเลได้อย่างรวดเร็ว ตลอดจนพัฒนาศักยภาพระบบสูบน้ำบำรุงรักษาสถานีสูบน้ำชายทะเลให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน

๔) เสริมคันกันน้ำและการดำเนินการตามแนวพระราชดำริโดยการปรับปรุงซ่อมแซมและก่อสร้างคันกันน้ำตามแนวพระราชดำริให้เป็นคันกันน้ำแบบถาวรและการปรับปรุงระบบป้องกันพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แก่

- ฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร เน้นใช้มาตรการฝั่งเมืองให้สอดคล้องกับผังเส้นทางน้ำกำหนดระดับความสูงถนนและคันป้องกันอุทกภัย เช่น พิจารณาปรับปรุงแนวคันดินกันน้ำตามแนวคลองระพีพัฒน์ คลองรังสิต เสริมแนวคันกันน้ำตามแนวคลองแสนแสบ ขุดลอกและปรับปรุงแนวคันดินในคลองแนวตั้งจนถึงชายทะเล การเสริมฟื้นฟูคันกันน้ำพระราชดำริและแนวตลิ่งของแม่น้ำเจ้าพระยารวมถึงการปรับปรุงเสริมคันป้องกันริมแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองที่สำคัญ

- ฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร พิจารณาการก่อสร้างปรับปรุงและเสริมแนวคันกันน้ำตามแนวคลองพระยาบันลือ คลองพระพิมล คลองมหาสวัสดิ์ การพัฒนาคันกันน้ำ และทางระบายน้ำในพื้นที่อ้อมเกร็ด และบางกรวย โดยเพิ่มประตูน้ำและสถานีสูบรวมทั้งคลองชายทะเลเพื่อให้สามารถระบายน้ำลงแก้มลิงมหาชัยได้รวมทั้งการพัฒนาคันกันน้ำและทางระบายน้ำในพื้นที่อ้อมเกร็ดและบางกรวยโดยเพิ่มประตูน้ำและสถานีสูบน้ำเป็นต้น

๕) ปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่เดิมให้เหมาะสมกับปัจจุบัน เช่น พระราชบัญญัติชลประทานราษฎร์ พระราชบัญญัติชลประทานหลวง พระราชบัญญัติคูคลอง เพื่อให้การปฏิบัติงานของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลทางน้ำต่าง ๆ สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพดำเนินการต่าง ๆ ได้อย่างทันที่

๔. แผนงานพัฒนาคลังข้อมูลระบบพยากรณ์และเตือนภัย เป็นแผนที่เน้นพัฒนาระบบข้อมูล สร้างระบบพยากรณ์ระบบจัดการการคำนวณปริมาณน้ำในสถานการณ์ต่างๆ และระบบเตือนภัยที่มีเอกภาพและประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้การตัดสินใจ และประมวลผลมีความถูกต้องเชื่อถือได้ ซึ่งจะนำไปสู่การแจ้งเตือนให้ประชาชนได้อย่างแม่นยำ ทันเวลา และทันเหตุการณ์

การนำแผนงานพัฒนาคลังข้อมูลระบบพยากรณ์ และเตือนภัยสามารถทำได้โดยใช้แนวทาง ดังต่อไปนี้

๑) จัดตั้งศูนย์คลังข้อมูลน้ำแห่งชาติ เพื่อเป็นศูนย์กลางข้อมูลด้านน้ำของประเทศ ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลทางอุทกนิเวศวิทยา อุทกวิทยา ชั้นข้อมูลภูมิประเทศ และภูมิสารสนเทศภาพถ่ายจากดาวเทียม รวมทั้งข้อมูลการบริหารจัดการน้ำ โดยการเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่ดูแลข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ระบบข้อมูลน้ำมีความเป็นเอกภาพ ทุกหน่วยงานสามารถใช้ประโยชน์จากคลังข้อมูลได้และมีความเชื่อถือในการนำไปใช้ในการตัดสินใจและการวางแผนต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพโดยมีแนวทางในการดำเนินการ ได้แก่

- การเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่ดูแลข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- การจัดทำชั้นข้อมูลสำคัญที่ยังขาดอยู่ หรือไม่สมบูรณ์ เช่น ข้อมูลระดับความสูงอย่างละเอียด

ข้อมูลการจัดการปากแม่น้ำ (Delta Management) เป็นต้น

- การจัดทำระบบคลังข้อมูล และระบบการให้บริการข้อมูล

๒) สร้างแบบจำลองด้านน้ำการพยากรณ์ และระบบเตือนภัย โดยนำเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพสูงมาใช้ เพื่อประกอบการจัดทำแบบจำลอง รวมทั้งการปรับปรุงเทคนิคในการพยากรณ์เรื่องน้ำให้ถูกต้องแม่นยำ

๓) ปรับปรุงระบบการเตือนภัยของประเทศให้เป็นองค์กรที่สามารถติดตามและวิเคราะห์สถานการณ์น้ำ เพื่อสามารถสื่อสารและแจ้งเตือนภัยด้านน้ำท่วม และภัยแล้งให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแม่นยำ ทันต่อเหตุการณ์และสอดคล้องกับข้อเท็จจริง

- ปรับปรุงและเพิ่มสถานีโทรมาตรเตือนภัยในลำน้ำสำคัญโดยการปรับปรุงสถานีเดิมและติดตั้ง สถานีโทรมาตรวัดระดับน้ำอัตโนมัติเพิ่มเติม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามสถานการณ์ และแจ้งเตือนภัยในเบื้องต้น ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ติดตั้งระบบโทรทัศนวงจรรปิดที่ประตูระบายน้ำและสถานีสูบน้ำต่างๆ รวมทั้งมีระบบเปิดปิดประตูน้ำ ระยะไกล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการติดตามและสั่งการการระบายน้ำจากส่วนกลาง

- การเพิ่มประสิทธิภาพระบบดาวเทียมและภูมิสารสนเทศ เพื่อการติดตามสถานการณ์น้ำของประเทศ เพื่อให้สามารถรองรับดาวเทียมระบบต่างๆ ได้มากขึ้น

- ปรับปรุงองค์กรและพัฒนาระบบการแจ้งเตือนภัยเพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการเตือนภัยให้แก่หน่วยงาน และประชาชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ทั้งด้านภัยน้ำท่วม และฝนแล้งที่ทันต่อเหตุการณ์ รวมทั้งเป็นช่องทางในการสื่อสาร เพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยอาศัยการนำข้อมูลต่าง ๆ จากศูนย์ข้อมูลน้ำแห่งชาติที่ได้จัดตั้งขึ้นใหม่

๔. แผนงานเผชิญเหตุเฉพาะพื้นที่ เป็นแผนที่เน้นการเสริมสร้างความสามารถในการเตรียมพร้อมป้องกัน บรรเทาปัญหาอุทกภัย โดยการพัฒนาระบบป้องกันบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ที่มีความสำคัญ พัฒนาระบบการเจรจา กับ ผู้ได้รับผลกระทบ และจัดให้มีระบบการสร้างคลังเครื่องมือ รวมถึงจัดให้มีการวิเคราะห์ผลกระทบระบบป้องกันที่ วางแผนการดำเนินงานไว้

การนำแผนงานเผชิญเหตุเฉพาะพื้นที่ที่สามารถทำได้โดยใช้แนวทาง ดังต่อไปนี้

๑) พัฒนาระบบป้องกันบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ที่มีความสำคัญต่าง ๆ เช่น แหล่งชุมชนนิคมอุตสาหกรรม มีระบบการป้องกันอุทกภัยที่ดี เพื่อเสริมกับแผนฟื้นฟู และปรับปรุงสิ่งก่อสร้างเดิม โดยไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ข้างเคียง และชุมชนสามารถเข้าถึงการใช้ประโยชน์ในระบบป้องกันอย่างเพียงพอ ทั้งนี้จำเป็นต้องมีระบบการแก้ไขปัญหาคารขุดแย้ง

๒) พัฒนาระบบการเจรจากับชุมชนผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์อุทกภัย รวมทั้งจัดให้มีแผนปฏิบัติการแบบบูรณาการของแต่ละหน่วยงานทั้งในช่วง ก่อน ระหว่าง และหลังเหตุการณ์ มีแผนอพยพเมื่อเกิดอุทกภัยอย่างเป็นระบบและทันต่อเหตุการณ์ และจัดเตรียมศูนย์อพยพอย่างเพียงพอ และมีแผนช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ได้รับผลกระทบและพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ทั้งในระหว่างเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุ

๓) ให้มีระบบการสร้างคลังเครื่องมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องสูบน้ำเคลื่อนที่ให้เพียงพอสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ที่จำเป็นได้ทันต่อเหตุการณ์

๔) จัดให้มีการวิเคราะห์ผลกระทบระบบป้องกันที่ดำเนินการโดยเอกชน เพื่อป้องกันผลกระทบต่อชุมชนโดยรอบและระบบการป้องกันน้ำท่วมในภาพรวม

๕) จัดเตรียมแผนคมนาคมเมื่อเกิดอุทกภัยเพื่อให้ประชาชนสามารถมีทางเลือกในการเดินทางได้เหมาะสมกับสถานการณ์

๖) จัดให้มีระบบการแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียจากน้ำท่วมขัง เพื่อลดความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน

๗) ปรับปรุงเทศบัญญัติข้อบัญญัติที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อลดปัญหาอุทกภัย อาทิ ปัญหาการถมดินการรुक้าทางน้ำ

๘) จัดทำแผนช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ได้รับผลกระทบและพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ทั้งในระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ โดยมีการปรับปรุงแผนป้องกันและบรรเทาภัยมีการกำหนดกระบวนการบรรเทาภัยอย่างเป็นระบบ ตลอดจนมีการฝึกอบรมและซักซ้อมภาคสนาม เพื่อพร้อมรับสถานการณ์

๙) กำหนดแนวทางสำหรับสิ่งก่อสร้างเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐาน

๖. แผนงานกำหนดพื้นที่รับน้ำนองและมาตรการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้พื้นที่เพื่อการรับน้ำ เป็นแผนที่เน้นการกำหนดพื้นที่รับน้ำนองในเขตเจ้าพระยาตอนบนและเจ้าพระยาตอนล่างฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่รับน้ำนองเพื่อใช้เป็นพื้นที่ชะลอน้ำหลากในภาวะวิกฤติ และจัดทำแผนการผันน้ำลงสู่พื้นที่รับน้ำนอง ร่วมกับการกำหนดมาตรการลดความเสี่ยงภัยเป็นกรณีพิเศษ สำหรับพื้นที่ที่ถูกกำหนดเป็นพื้นที่รับ

การนำแผนงานกำหนดพื้นที่รับน้ำนองและมาตรการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้พื้นที่เพื่อการรับน้ำสามารถทำได้โดยใช้แนวทาง ดังต่อไปนี้

๑) กำหนดพื้นที่รับน้ำนองในเขตเจ้าพระยาตอนบนและเจ้าพระยาตอนล่าง ตั้งแต่เขื่อนหลักในพื้นที่ภาคเหนือ ตลอดจนสองฝั่งของกลุ่มน้ำเจ้าพระยาที่สามารถใช้เป็นพื้นที่รับน้ำนองได้

๒) ฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่รับน้ำนอง เพื่อใช้เป็นพื้นที่แก้มลิงธรรมชาติและชะลอน้ำหลากในภาวะวิกฤติ ได้แก่ บริเวณฝั่งบอระเพ็ดบึงสีไฟและเชื่อมต่อกับแม่น้ำ รวมทั้งพัฒนาการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ให้เกิดความสมดุล ขณะที่พื้นที่ลุ่มต่ำตามธรรมชาติ ซึ่งเกิดน้ำท่วมซ้ำซากเป็นประจำทุกปีในเขตเกษตรชลประทานภาคกลางที่สามารถพัฒนาเป็นพื้นที่รับน้ำ เช่น ฟุ้งทำวุ้ง เชียงราก ฟุ้งบางกลุ่ม เป็นต้น

๓) จัดทำแผนการผันน้ำลงสู่พื้นที่รับน้ำนองโดยการปรับตัวของระบบการเพาะปลูกพืช/การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยยึดหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ให้มีระยะเวลาที่สอดคล้องกับการทิ้งน้ำ การตั้งงบประมาณสนับสนุนสำหรับการจ่ายเป็นค่าชดเชยความเสียหายอย่างเหมาะสมรวมทั้งเสริมสร้างความเข้าใจและการยอมรับของประชาชนในพื้นที่ในการส่งเสริมให้เกิดความอยู่ดีมีสุขและความมั่นคงแก่เกษตรกรรวมถึงความมั่นคงและความยั่งยืนของประชาสังคมเมืองและเศรษฐกิจของประเทศควบคู่กันไป

๔) กำหนดมาตรการลดความเสี่ยงความเสียหายเป็นกรณีพิเศษสำหรับพื้นที่ที่ถูกกำหนดเป็นพื้นที่รับน้ำโดยให้หน่วยงานที่เป็นผู้กำหนดพื้นที่รับน้ำเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการด้านการชดเชย ทั้งนี้ ควรจะเป็นการชดเชยในส่วนของรายได้ที่ขาดหายไปไม่ใช่เป็นการชดเชยส่วนต่างซึ่งจะทำให้ไม่สามารถดำเนินการบริหารจัดการได้อย่างเบ็ดเสร็จ รวมทั้งสนับสนุนการประกอบอาชีพ เพื่อการอยู่ดีกินดีของผู้ได้รับผลกระทบทั้งด้านปัจจัยการผลิตและด้านการตลาด

๗. **แผนงานปรับปรุงองค์กรเพื่อบริหารจัดการน้ำ** เป็นแผนที่เน้นให้เมืองจัดการน้ำแบบบูรณาการที่สามารถตัดสินใจได้อย่างฉับพลันในยามวิกฤติในลักษณะ Single command ในภาวะฉุกเฉิน หรือเมื่อเกิดอุทกภัยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

การนำแผนงานปรับปรุงองค์กรเพื่อบริหารจัดการน้ำสามารถทำได้โดยใช้แนวทาง ดังต่อไปนี้

๑) ในระยะเร่งด่วนให้มีคณะกรรมการเฉพาะกิจโดยมีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมายเป็นประธาน และมีรัฐมนตรี และปลัดกระทรวงจากหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ เพื่อแก้ไขปัญหาอุทกภัยในปี ๒๕๕๕ โดยมีหน้าที่ติดตามการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ เพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาอุทกภัยในระยะเร่งด่วนที่หน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการให้บรรลุผลตามเป้าหมายสั่งการในลักษณะ Single command ในภาวะฉุกเฉิน หรือเมื่อเกิดอุทกภัยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเพื่อให้เกิดเอกภาพในการแก้ปัญหาอุทกภัยในระยะเร่งด่วนตามแผนตั้งแต่การบริหารจัดการเชิงหลักการปรับปรุงประสิทธิภาพสิ่งก่อสร้างเช่นการบริหารจัดการอาคารระบายน้ำการดำเนินการตามแผนเผชิญเหตุเฉพาะพื้นที่การจัดการด้านเครื่องมือ/เครื่องจักรอุปกรณ์ เพื่อรับมือกับภาวะฉุกเฉินและสามารถสนับสนุนการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒) ให้เมืองจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศแบบบูรณาการเป็นการถาวร เพื่อบริหารจัดการน้ำให้เป็นเอกภาพมีลักษณะเป็น Single Command ในภาวะฉุกเฉินหรือเมื่อเกิดอุทกภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๘. **แผนงานสร้างความเข้าใจ การยอมรับ และการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการอุทกภัยขนาดใหญ่ของทุกภาคส่วน** เป็นแผนที่เน้นให้มีการบริหารจัดการในการแก้ปัญหาอุทกภัยรวมถึงภัยพิบัติขนาดใหญ่อื่นๆ ของภาครัฐและภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนประชาชน ทั้งในและนอกพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบด้วยดี และสามารถรับมือกับภัยพิบัติได้อย่างเหมาะสม

การนำแผนงานสร้างความเข้าใจการยอมรับและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุทกภัยขนาดใหญ่ของทุกภาคส่วนสามารถทำได้โดยใช้แนวทาง ดังต่อไปนี้

๑) รณรงค์เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วมของหน่วยงานราชการประชาชนและเอกชน
๒) พัฒนาขีดความสามารถองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ เช่น คณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขาองค์กรผู้ใช้น้ำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๓) ฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัคร รวมทั้งจัดให้มีการฝึกซ้อมรับมือเมื่อเกิดภัยพิบัติต่างๆ
๔) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชน และผู้มีส่วนได้เสียผ่านสื่อต่างๆ ทั้งแผนพับวิทย์โทรทัศน์ที่ตั้งขึ้นมาโดยเฉพาะกระจายข่าว

๕) ปรับปรุงระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับให้คณะกรรมการด้านการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ใช้เป็นหลักปฏิบัติในการบริหารจัดการให้สามารถดำเนินงานเพื่อการแก้ไขปัญหาได้ทันต่อเหตุการณ์และมีบทบาทในการทำงานมากขึ้น

จาก “แผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำ” สู่ “โครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหาคูทกภัยของประเทศไทย”

สาระสำคัญโครงการในภาพรวมทั้ง ๙ แผนงาน (Module)

แนวคิดในการดำเนินโครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหาคูทกภัยของประเทศไทยเป็นการดำเนินการครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศและมีความเชื่อมโยงเป็นระบบตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ สอดคล้องเป็นระบบเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศมีประสิทธิภาพสูงสุด เป็นประโยชน์ต่อประชาชนทั้งประเทศโดยทั่วถึงและเท่าเทียม และเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาคูทกภัยร้ายแรงขึ้นอีกในอนาคต รัฐบาลจึงได้จัดทำแผนแม่บทสำหรับบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนขึ้น ประกอบด้วยแผนระยะเร่งด่วนและแผนระยะยาว โดยแบ่งออกเป็นแผนการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ๘ ลุ่มน้ำ และในลุ่มน้ำอื่น ๑๗ ลุ่มน้ำ

การดำเนินโครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหาคูทกภัยของประเทศไทย ภายในระยะเวลาจำกัดไม่เกิน ๕ ปี แบ่งออกเป็น ๒ พื้นที่ ๙ แผนงานหลัก (Module) ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

๑. พื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา (พื้นที่ A) ประกอบด้วยแผนงาน (Module) A๑ - A๕ ดังนี้

แผนงาน A๑: การสร้างอ่างเก็บน้ำอย่างเหมาะสมและยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำปิง ยม น่าน สะแกกรัง และป่าสัก ให้ได้ความจุเก็บกักไม่น้อยกว่า ๑,๓๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อการบริหารจัดการน้ำการชลประทาน โดยเน้นการป้องกันน้ำท่วมโดยใช้งบประมาณไม่เกิน ๔๘,๕๕๐,๘๙๔,๐๐๐ บาท ก่อสร้างแล้วเสร็จภายในระยะเวลา ๕ ปี ประกอบด้วยอ่างเก็บน้ำจำนวน ๑๘ อ่างเก็บน้ำ ประกอบด้วย

- ๑) อ่างเก็บน้ำแม่อ่อน ๒ ตำบลบ้านอ่อน อำเภอางาว จังหวัดลำปาง
ขนาดความจุประมาณ ๑๙.๑๐ ล้านลูกบาศก์เมตร
- ๒) อ่างเก็บน้ำห้วยตั้ง ตำบลป่าพลู อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
ขนาดความจุประมาณ ๙.๒๓ ล้านลูกบาศก์เมตร
- ๓) อ่างเก็บน้ำห้วยหลอม ตำบลห้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก
ขนาดความจุประมาณ ๒๕.๔๓ ล้านลูกบาศก์เมตร
- ๔) อ่างเก็บน้ำห้วยท่าพล ตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
ขนาดความจุประมาณ ๑๒.๘๒ ล้านลูกบาศก์เมตร
- ๕) อ่างเก็บน้ำแม่ตีบ ตำบลแม่ตีบ อำเภอางาว จังหวัดลำปาง
ขนาดความจุประมาณ ๒๘.๕๐ ล้านลูกบาศก์เมตร
- ๖) อ่างเก็บน้ำห้วยโป่งผาก ตำบลเวียงมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง
ขนาดความจุประมาณ ๑๙.๔๗ ล้านลูกบาศก์เมตร